

דף פרשת השבוע

תנועת הקיבוץ הדתי

ר"ח שבט תש"ע, 16.1.10
גיליון מס' 191

פרשת וארא

עוד יש מ ע!

מאת חנן פורת, קיבוץ כפר עציון

פרשת שמות מסתיימת בתיאור כישלוננו של המפגש הראשון בין משה לפרעה. פרעה דוחה בבוז את תביעתו של משה "שלח את עמי ויעבדוני". ולא עוד, אלא שהוא מכביד את עולו על ישראל, עד אשר כשל כוח הסבל, והעם אינו יכול לעמוד עוד בעצמת ייסוריו. בנקודת שפל זו, נשלח משה אל בני ישראל ובפיו בשורת ישועה המתרוונת בחמש לשונות של גאולה וִיּוֹצֵא אֶתְּךָ מִיָּד יְהוָה. צַלְתָּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לְקַח תּוֹתָנוּ וְיָצֵאנוּ אֶת יְיָ... אך דומה שבשורה זו עוברת מעל לראשו של העם, ותגובתו היא... "אין תגובה":
וְלֹא שֶׁמֶשׁ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר וְיָצֵאנוּ מִיְּדֵי יְהוָה וְעָבַדְתָּ אֲשֶׁר הָיָה (שמות ו', ט').
יפה מאיר רש"י את משמעותו המוחשית של הביטוי "קוצר רוח":
כל מי שהוא מיצר, רוחו ונשמתו קצרה, ואינו יכול להאריך בנשימתו.
ונחמה לייבוֹבֵיךָ, בספרי 'עיונים בפרשת השבוע', מתארת מציאות עגומה זו בלשונה הציורית:
"לא נאמר בתורה כי לשמע דברי משה אלה קמו כולם מתרוננים, "ושירה אדירה פרצה מגורנם". הם פשוט "לא שמעו". דור מדוכא ומושפל, אינו קולט את הנאמר לו: לא את דברי הנחמה לימים קרובים ולא את דברי ההוד לעתיד הרחוק".

המאבק על לב העם

שוו לנגד עיניכם את התמונה הסוריאליסטית הנפרשת לפנינו:
בני ישראל אצים רצים, גונחים ונושפים, כדי להספיק את מכסת הלבנים שהוטלה עליהם, ומשה עומד לו כביכול על קתדרא בצד הדרך ודורש באוזניהם במילים רמות על הגאולה העתידה לבוא ועל הארץ המובטחת... וכי מה ניתן לצפות מן העם שיקלוט בסיטואציה כזו, מעבר לתגובה האומללה:
וְלֹא שֶׁמֶשׁ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר וְיָצֵאנוּ מִיְּדֵי יְהוָה וְעָבַדְתָּ אֲשֶׁר הָיָה.
ומאליה עולה תמיהה גדולה: מה ראה ריבונו של עולם לשלוח את משה להביא לעם בשורה שאין האוזניים כרויות לשומעה? הן כלל גדול נקוט בידינו:
"כשם שמצוה לומר דבר הנשמע, כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע" (יבמות ס"ה ע"ב).

עלינו להתמודד עם שאלה זו בשני רבדים: האחד, נוגע ל"חיי שעה" – לדור היוצא ממצרים. והשני, ל"חיי עולם" – לכל הדורות כולם. כבר ברובד הראשון, בדור יוצאי מצרים, מן הראוי להבחין בין המציאות המרה שעל פני השטח, לבין מה שמתחולל מתחת לפני השטח. על פני השטח חוגג לכאורה פרעה את ניצחוננו על משה. עצתו הפסיכולוגית המחוכמת: "תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו בדברי שקר" (ה', ט), מצליחה מעל למשוער והעם המתפלל בייסוריו אינו מסוגל כלל להאזין לדברי משה. ביטוי נפלא לרעיון זה, נתן 'החריף שבחסידות' - ר' מנדל מקוצק, בהערתו לפסוק בקריאת שמע:

הַיְיָ הַדְּבָר יִשְׂרָאֵל לְהַאֲשִׁיר אֶנְכִי מִצַּוְתְּךָ הַיּוֹסֵעַ לְלִבְךָ בְּךָ (דברים ו', ו').

שאל ר' מנדל מקוצק: "מדוע כתוב על לבבך ולא בלבבך?" ומשיב: "יש שעות שבהן הלב סגור ולא ניתן להכניס לתוכו דבר. אבל גם אז אין להתיימש! יש לשים את הדברים על הלב, ולצפות כי תגיע שעה שבה ייפתח הלב והדברים יפלו לתוכו פנימה".

מן הראוי להדגיש שאין הדבר עומד בסתירה לכלל שצוין לעיל, ולפיו "כשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע". כלל זה אינו אמור אלא לעניין דברי תוכחה וביקורת שאין להשמיעם באוזני מי שאינו מסוגל לקבלם ואף עלול להתקומם כנגדם. אבל דברים אלה, אינם אמורים כלפי דברי אמונה וחיזוק, שאותם – כאמור – יש להניח על הלב גם בשעה שאינו פתוח לרווחה, מתוך תקווה כי תבוא השעה שבה ייפתח הלב והם יפלו פנימה.

בשורה לדורות!

אך למעלה מזה קיים רובד נוסף, שאינו נוגע רק לאותו הדור. מעבר לכתפיו השפופות של דור יוצאי מצרים ניצבים כל הדורות הבאים, וגם אם דור זה לא יהיה מסוגל לקלוט את בשורת הגאולה, הנה יקום דור שיֵדע לשמוע אותה, ואליו מכוונים הדברים. עוד אלפי שנים לאחר נאומו של משה במצרים, ימצאו בו כל בית ישראל בכל הגלויות נחמה ותקווה, ומיליוני יהודים בכל קצוות תבל ירימו בליל הסדר ארבע כוסות כנגד ארבע לשונות של גאולה, כשבלבם יוקדת ציפייה ליום שבו תורם כוס חמישית: כנגד "והבאתי אתכם אל הארץ". ובכן בשורת הגאולה שבפי אדון הנביאים אינה בשורה לשעה אלא בשורה לדורות.

יהיו דברים אלה "קריאת כיוון" לכל המורים והמחנכים העומדים לא אחת מאוכזבים ומתוסכלים, נוכח חוסר הרצון והיכולת של תלמידיהם לקלוט את דבריהם:
גם אם נדמה לכם לעתים שהנכם מדברים אל הקיר, והדברים נופלים על אוזניים אטומות – אל תתייאשוהוסיפו דבר ויהי מה!
דבר אמת – גם אם יתמהמה – עוד יישמע!

חנן פורת, חבר כפר עציון, נשוי לרחל, אב לעשרה. מראשי גוש אמונים, ח"כ לשעבר, מחנך במכללת הרצוג, מלמד בישיבת מעלה אדומים, במכון אורה ועוד... יו"ר תנועת אורות ועורך העלון "מעט מן האור".

אפשר לקבל את דף פרשת השבוע של הקיבוץ הדתי בדואר אלקטרוני או לראות אותו באינטרנט באתר של הקיבוץ הדתי בכתובת: www.kdati.org.il/parashat/hashavua.htm

כדי לקבל את הדף כל שבוע בדואר אלקטרוני, יש לשלוח הודעה אל: webmaster@kdati.org.il ולרשום subscribe בשורת הנושא. כדי להפסיק, יש לכתוב unsubscribe בשורת הנושא.

תגובות למאמרים וכן הצעות לכתוב מאמרים, יש לשלוח אל: webmaster@kdati.org.il

אתר האינטרנט של תנועת הקיבוץ הדתי: www.kdati.org.il